

10-stappenplan met toelichting: Hoe analyseer je een casus waarin (botsende) juridische en beroepsethische normen tot gelding moeten worden gebracht? ¹

Je bent hulp- of dienstverlener in het brede sociale domein. Je bent betrokken bij een complexe casus.

Je vermoedt dat je, om passend hulp te kunnen gaan of te kunnen blijven verlenen, een besluit moet nemen om wel of geen gegevens over je cliënt met anderen te delen.

Je ervaart de casus als complex omdat er meerdere partijen en personen bij zijn betrokken, die ieder hun juridische en morele rechten en plichten hebben. Tegelijkertijd voel je aan dat je niet iedereen kunt geven wat hij of zij wil. Er is niet bij voorbaat een beslissing die 'de juiste' of 'de beste' is te noemen.

Zo'n casus moet je gestructureerd en aan de hand van algemeen geldende criteria ontleden. De stappen die hieronder staan, bieden die structuur en bevatten die algemeen geldende criteria.

Na het doorlopen van deze stappen kom je op één of meerdere handelingsopties uit. Deze handelingsopties en je uiteindelijke keuze zijn zorgvuldig te noemen, omdat je ze met behulp van een gestructureerde analyse en met behulp van de juiste toetsingscriteria hebt gevonden.

Stap 1

Welke partijen en personen hebben een rol in de casus?

Wat zijn de relevante feiten en gebeurtenissen?

Welke juridische en moreel relevante relaties hebben die partijen en die personen met elkaar?

Maak een overzicht van de betrokkenen en zet er juridische en morele trefwoorden bij.

Stap 2

Bij stap 1 heb je de belanghebbenden in kaart gebracht.

Nu moet je hun belangen benoemen. (Zelfbeschikking, bescherming, transparantie, participeren, non discriminatie, etc.)

Wie vindt dat hij een belang heeft, wil dat hij beschermd wordt in dat belang. Hij wil dat aan zijn belang niet getornd wordt. Belangen kunnen tot uitdrukking komen in een moreel recht/een morele aanspraak of 'claim'. Wie vindt dat hij een morele claim op iets (zelfbeschikking, bescherming, etc.) heeft, wil dat morele recht niet verliezen.

Dus:

1. Welke belangen verdienen in beginsel bescherming bij die partijen en personen?
2. Welke morele aanspraken hebben de betrokkenen ten opzichte van elkaar?
3. Welke beroepsnormen (denk o.a. aan je beroepscode en aan richtlijnen) en welke juridische regels (uit WGBO of Jeugdwet of WMO etc.) zijn van toepassing?
4. Zijn er beroepsnormen en regels die botsen, dus die niet gelijktijdig toegepast kunnen worden? Levert die botsing een ethisch dilemma op?
5. Bij welke belanghebbenden is dat het geval?

---

¹ Auteur van de methodiek:

mr. Nicoline Jacobs

NJ Juridische Adviezen en scholing Zorg Welzijn Onderwijs

nicoline.jacobs@xs4all.nl

Stap 3

In deze stap objectiveer je wat je tot nu toe op een rij hebt gezet. (Dit is de eerste keer dat je als het ware 'uitzoomt' en op je analyse reflecteert. In stap 6 doe je dat nog een keer.)

Voorbeelden van reflectievragen: Als je een gevaar of risico moest inschatten, toets je of je dit met een passend risicotaxatie-instrument hebt gedaan. Als je de omstandigheden van je cliënt of van het gezin moest inschatten, is die inschatting dan redelijk te noemen? Als de cliënt zich aan afspraken moest houden, ben je dan duidelijk geweest over die afspraken en de consequenties van niet nakomen?

Voor wat betreft de feiten, omstandigheden en je eigen bevindingen die je nu op een rij hebt, moet je met de ogen van een vakgenoot of collega, naar jezelf kijken. Dat doe je door jezelf de volgende vraag te stellen:

Zou een 'gemiddelde' collega tot en met deze stap op hetzelfde resultaat zijn uitgekomen als ik?

In deze fase mag je natuurlijk ook 'live' met een meewerkende collega of met je team de casus bespreken om feedback te krijgen.

Stap 4

Dit stappenplan kun je gebruiken voor het analyseren van een complexe casus.

Een goede hulp-/dienstverlener ontkomt er niet aan om een keuze te maken tussen (met elkaar om voorrang strijdende) beroepsethische normen. **Een dilemma dus.**

Om voor jezelf helder te krijgen wie je niet zult kunnen geven wat hij of zij wil krijgen of behouden en wat het dan is wat je niet kunt geven, stel jezelf hier de vraag:

Zit er in mijn casus een beroepsethisch dilemma?

Kenmerk van een ethisch dilemma: er is een keuze nodig. Zet op een rij wat de betrokkenen hebben te verliezen of te 'winnen bij jouw keuze. Verliezen zij een deel van hun zelfbeschikking, in de vorm van hun privacy? Of betekent het dat je ze minder kunt beschermen dan je zou willen? Dat je minder transparant kunt zijn dan je zou willen?'

Maak een schema:

Keuze A Voor:	Keuze B Tegen:
Tegen:	Voor:

Stap 5

Of het nu een beroepsethisch dilemma is waarin je de knoop moet doorhakken, of een complexe casus waarin je tot een besluit moet komen waar je cliënt(en) niet blij mee zullen zijn – je moet je voorgenomen besluit aan de volgende drie criteria toetsen:

- 1) Is er een andere, betere oplossing dan mijn voorgenomen besluit? Dit is de eis van noodzakelijkheid, ook wel de subsidiariteitseis.
- 2) Staan de gevolgen van mijn voorgenomen besluit in een redelijke verhouding tot het doel dat ik wil bereiken? Dit is de proportionaliteitseis.
- 3) Mag ik er redelijkerwijs gesproken van uitgaan dat ik met mijn besluit het beoogde doel bereik? Dit is de effectiviteitseis.

Stap 6

Bij stap 3 heb je jezelf in gedachten vergeleken met een collega-professional.

Bij een zorgvuldig besluitvormingsproces hoort ook dat je daadwerkelijk feedback vraagt bij tenminste één onafhankelijke, deskundige vakgenoot, op de stappen die je tot nu toe hebt gezet.

Dus: bespreek je casus en je bevindingen en je voorgenomen besluit(en) in een kernteamoverleg EN met een onafhankelijke, deskundige vakgenoot. Zorg er voor dat je grondig en kritisch wordt bevraagd.

Stap 7

Leg in het dossier van je cliënt(en) vast wat je tot nu toe hebt overwogen en gedaan.

Stap 8

Zet zelf nog een keer alles op een rij, neem je besluiten en voer ze uit.

Stap 9

Wees transparant jegens je cliënt, het cliëntstelsel en andere betrokkenen over het besluit dat je hebt genomen. Want wie zegt wat hij doet en doet wat hij zegt, wordt door zijn cliënten als betrouwbaar ervaren. Handel zoveel mogelijk met toestemming en in ieder geval met *medeweten* van je cliënt/de leden van systeem.

Verlies de privacy en de veiligheid van je cliënt(en) niet uit het oog. Waarborg je eigen veiligheid.

Stap 10

Als de rust is weergekeerd in je casus, kijk dan terug en ga na of je lering kunt trekken uit de casus, jouw aanpak en de gevolgen die jouw keuze teweeg heeft gebracht bij de cliënt of in het cliëntstelsel. Bespreek de casus ter lering in het kernteam of in je team.